

**СЕКЦІЯ 8. ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ
ЩОДО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ:
СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-348-7-31>

РАШИЗМ ЯК ФОРМА ЕТНОФІЛЕТИЗМУ

Ігнат'єв В.А.

кандидат філософських наук, доцент,

докторант кафедри філософії

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

У процесі становлення національної ідентичності не тільки українського суспільства, але й православних країн Європи релігія виконувала структуруючу функцію. Не випадково, що ідея церковної автокефалії з XIX ст. починає стверджуватися саме в межах національної держави. Звичайно, що церковні інститути і політична влада починають узгоджувати свої дії за ради формування єдиної політичної нації. З одного боку такі історичні процеси були природніми. З іншого боку вони ставали історично безпрецедентними і закладали ряд глибинних проблем культурно-релігійної і національної ідентичності.

Історично і теоретично церковні інститути християнської церкви будувались на універсалістських основах. «Немає юдея, ні грека; немає ані раба, ані вільного; немає чоловічого роду, ні жіночого, бо в Ісусі Христі ви всі – одно (Галатів 3:28)». Виходячи із цього церковні інститути формувалися на територіальній основі державних утворень за адміністративним принципом. Самі ж держави формували статус офіційних державних релігій. Такі тисячолітні відносини навіть сформували політичну теологію «симфонії» церкви та влади за принципом: «Тож віддайте кесареви кесареви, а Богові Боже» (Від Матвія 22:15-22). Реальна історія взаємовідносин була звичайно далека від «симфонії». В західному християнстві влада Церкви перебирала на себе владу земну. У східному християнстві навпаки формувався «цезарепапізм», який напряму втручався в церковні справи, збираючи собори по складним богословським питанням. Тим не менше

універсальні імперії досить вдало накладалися на універсальні церковні та теологічні вимоги.

Злам політичної теології «симфонії» в православних країнах відбувся з початком народження модерних націй. В Україні національно-визвольні рухи XVI–XVII ст. проти поляків мали чітко виразний релігійний характер православної церкви, що заклало особливість ідентичності української нації. Це відбувалося і з греками в XIX ст., де національно-визвольна війна проти Османської імперії отримала підтримку від православної церкви, що формувало релігійну ідентичність грецької нації. Це ж саме відбувалось і з болгарами в історії XIX ст. З точки зору історичної і культурної справедливості все відбувалось логічно.

Але в реальності універсалістський підхід православної церкви хоч і продовжував стверджувати, що перед Богом немає різниці між іудеєм та греком, але ж в реальному історичному християнстві поставало питання побудови грецької автокефалію, болгарської, румунської, української тощо.

Як наслідок, теорія поєднання політичної нації і православної віри сформували іншу реальність – етнофілетизм. Вікіпедія зазначає: «Філетизм або етнофілетизм – теологічний термін прийнятий у православній церкві на означення явища змішування національного із церковним» [2]. В багатьох православних храмах замість хоругв із зображенням Бога почали виставляти національні символи і прапори. Почалася боротьба між православними державами не на основі догматики, а на основі канонів, мови, обрядів, календарів за якими необхідно святкувати начебто універсальні свята. Починається процес формування пантеону національних святих. Врешті решт починається парад православних автокефалій саме за національною, а не територіальною ознакою. Тобто коли в православній церковній свідомості Христа підміняють національною культурою або національною державою. Але якщо цінність національного стає вище цінності Христа – це і є ознакою ересі, тобто вчення, яке відводить від Бога. У 1872 році на Великому Помісному Соборі у Константинополі (Стамбулі) етнофілетизм засуджений як ересь.

Попри засудження як ересі, в період становлення національних держав, етнофілетизм не тільки отримав культивування і поширення, але й почав знищувати сутність християнства зсередини, зберігаючи зовнішню обрядність.

Вершиною етнофілетизму постала ідеологія «русского міра». Її особливість полягає у тому, що попри декларацію особливої «духовності», на яку претендували росіяни, ця ересь стала ідеологією «священної війни», яку розв'язала російська православна країна проти

української православної країни. Вперше у світі православна ідеологія отримала форму нацизму – рашизм. Фашизм – це ідеологія, яка стверджує вищість однієї нації над іншими. Класичною формою фашизму є італійський фашизм Муссоліні. Фашизм – це ідеологія, яка реалізується в суспільстві завдяки воєнізованій хунті. Але нацизм йде далі. Окрім розуміння зверхності вищої раси формується ціла цивілізаційна стратегія, яка стверджує, що окрім вищої раси (історично німці вказували на арійців) були ще нації, які є наближеними до вищої, але не на 100%. Таким вважались англосакси (англійці) та гали (французи). Вони могли бути в концтаборах, але можливо не в таких страшних. Нацизм дозволяв обмежене право на існування націй рабів (наприклад, слов'яни), яких необхідно було скоротити до необхідної кількості. І були нації, які заважали розвитку цивілізації (окрім євреїв це були цигани). От їх необхідно було вирубати як бур'ян. Саме гітлеризм – це є класична форма нацизму.

Рашизм – це новітнє явище в історії цивілізації. Це не просто журналістський термін, яким виражають свої емоції звичайні люди. Рашизм – це нацизм прикритий тотальною брехнею і освячений православною риторикою. Класичний нацизм, як не дивно, був чеснішим. Нацисти говорили про свої наміри відкрито. Рашизм – це ще й форма сатанізму. Сатану не випадково називають антихристом. Він хоче бути подібним Христу. І ось цю зовнішню подібність він називає Істиною. Якщо хочемо побачити життя під правлінням антихриста необхідно прийняти, що чорне – це біле, а брехня – це Істина.

Боротьба з рашизмом – це не тільки сфера війни з державою, це не тільки боротьба з ідеологією, це боротьба з псевдо християнством або ерессю. Рашизм – наслідок етнофілетизму. Це його крайня форма. І останнє стосується перш за все православних, тому що саме православна риторика є офіційною та інституційною. Тобто офіційно підтримується РПЦ. А тому саме православні представники зі всього світу повинні висловити своє відношення до цього явища. І тут нюансів не може бути. Треба чітко сказати де Істина, а де її імітація.

І біда не тільки Української Православної Церкви, а й світового православ'я полягає в тому, що «русскій мір» не засуджений саме як ересь. І вина Української Православної Церкви полягає у тому, що таке незасудження «русского міра» призводить до появи особливого «духовного українського світу» в християнстві. На жаль Православна Церква України з'явилось не на догматичній, а саме національній основі. А тому ми є свідками можливого народження свого вітчизняного варіанту етнофілетизму. Наслідком останнього може не стати народження української церкви, як дехто помилково очікує. Наслідком будь-якої ересі – є знищення християнства як такого.

Політизація християнства призводить до того, що не суспільство піднімається до Бога, а Бога використовують у політичних намірах. В наслідок останнього програє і християнство і держава і нація. І ніякі політичні, адміністративні, чи інші організаційні засоби проблему не вирішують, а лише поглиблюють кризу. А криза за всіма ознаками носить вже не вітчизняний, а міжнародний характер. Етнофілетизм призводить до консервації багатьох християнських країн в середині Європи (Греція, Румунія, Сербія, Польща), християнські спільноти яких намагаються відмежуватися від відкритих суспільств, ліберальних, демократичних. Або ж, керуючись неефективною політичною теологією, етнофілетизм намагається нав'язати суспільству і державі ідеї історико-культурного пріоритету по відношенню до інших релігій.

Але, як свідчить сучасна світова історія, це проблема не суто православного чи християнського світу. Сучасна війна Ізраїля з арабським терористичним угрупуванням ще раз підтверджує, що етнофілетизм – це проблема не тільки внутрішньо церковного, православного характеру. Це проблема світового рівня, що вимагає ґрунтовної академічної філософсько-теологічної рефлексії.

Якщо в епоху модерну поєднання релігійного, культурного та національного чинника мало скоріше конструктивний ефект у процесі формування націй, то сучасний постмодерний період вимагає їх якщо і не роз'єднання, то розрізнення. Інакше утворюється така вибухова суспільно-політична суміш, яка стає деструктивною у процесі не тільки націотворення, а й глобалізаційних процесів.

Історична спроба вирішити це питання за допомогою атеїстичних ідеологій, як показує досвід ХХ ст., є не просто не ефективним, а навпаки призводить до протилежного. Культ Бога змінюється на культ земного вождя і релігія отримує форму псевдо релігії, а політичний режим ще більш жорстокий.

Етнофілетизм – явище модерне, а значить новітнє у великій історії людства. Корінь його розв'язання в поглибленні філософії та теології. Особливо важливим стає формування політичної теології. До ХХ ст. цим безпосередньо займалися представники конфесій, зсередини вибудовуючи свої відносини із зовнішнім світом, У ХХ ст. західне християнство після Другої Світової війни зробило свій крок академічних досліджень. Східне світове та вітчизняне християнство лише починають свої академічні розвідки. Рашизм як квазі-релігія вимагає не тільки військових, а фундаментальних рішень філософської теології.

Література

1. Філетизм. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: <https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC.html> (дата звернення: 14.11.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-348-7-32>

ОСУЧАСНЕННЯ ПІДХОДІВ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ)

Тельний М. В.

учень

*Політехнічний ліцей Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»,
вихованець секції філософії і культурології
Київська Мала академія наук учнівської молоді
м. Київ, Україна*

Сократ вважав, що найкращим способом наблизитись до правди є ведення діалогу між світоглядами, що кардинально різняться. За допомогою такого діалогу людина може поставити під сумнів найбільш фундаментальні аспекти свого світогляду і раціонально оцінити, наскільки міцні їх підґрунтя. Світогляд, що формується ізольовано, несе значний ризик набуття хибних переконань та упереджень, оскільки йому ніколи не доводиться ставити під сумнів власний фундамент через відсутність діалогу з іншими поглядами.

Саме тому в галузі освіти важливо забезпечити учнів різноманітним поглядів, особливо в контексті вивчення історії чи літератури. Це питання стає особливо актуальним у періоди воєнних подій, коли нація особливо потребує розвитку критичного мислення. Тому, питання переосмислення загальноприйнятих світоглядів учнем через історію та літературу є особливо важливим та відбувається не тільки за допомогою дискусій в класі, та також за допомогою порівнянь з альтернативними переконаннями.

Порівняємо це з польською освітою. Під час навчання в польській старшій школі, в рамках уроків польської мови, ми переосмислювали грецький міф про Сізіфа, зокрема через абсурдистські ідеї Альбера Камю, а також розглядали Книгу Йова через ліричні витвори польських поетів, які передавали головні біблійні мотиви. Таким чином, учень